

Deák Zsuzsa

A TANULÓK CSALÁDON BELÜLI INTERPERSZONÁLIS KAPCSOLATAI ÉS AZ OSZTÁLYKÖZÖSSÉGBEN ELFOGLALT HELYÜK VIZSGÁLATA

A család szerepét, funkcióját, jelentőségét a szociológia, pszichológia egyaránt hangsúlyozza. A család a legjelentősebb elsődleges csoport a társadalomban. A társadalomban érvényesülő, ható tendenciák a családon prizmaként megtörve érik az egyént. A család egyik fő funkciója a gyermek nevelése, szocializációja. E szocializációs folyamat egyik legfontosabb hatótényezője a családi légkör, vezetési stílus, a családtagok közötti kapcsolat megléte vagy hiánya.

Igaz, hogy a család ismeretközlő funkcióját a társadalom, az oktatási intézmények egyre nagyobb mértékben átvállalják, de ezzel párhuzamosan meg kell növekednie a család érzelmi-, jellemformáló nevelésének. "Normális körülmények között a család az a modell, amely később az ember valamennyi közösséghez való alkalmazkodását befolyásolja. A családi élet keretei között átélte közösségi élmények adnak izelítőt az embernek valamennyi kis közösség olyan alapvető funkcióiból, amilyen a szeretet, a tekintély, a vetélkedés, a szolidaritás. Általában a család az az első létező, amelyen belül a gyermek kipróbálja saját funkcióit, sokoldalú aktivitását."

/HARSÁNYI/

Az iskolai nevelőmunka egyik központi problémája a tanulók

megismerése. A nevelőnek a tanulók megismeréséhez elengedhetetlenül szükséges ismernie a gyermek családi körülményeit. Mivel a szülő-gyermek kapcsolat nagymértékben determinálja a gyermeki személyiség fejlődését, a nevelőnek a tanuló szociális helyzetén túl ismernie kell, milyen a gyermek helyzete a családban, milyenek interperszonális kapcsolatai /szülőkkel, nagyszülőkkel, testvérekkel/, milyen a család nevelőhatása.

Az iskolás gyermek életének, tevékenységének másik fő területe az iskola, az iskolai osztályközösség. A tanuló kapcsolataiban, magatartásában, iskolai viselkedésében az emberekhez: osztálytársaihoz, felnőttekhez való viszonya fejeződik ki. Az iskolai közösségbe való beilleszkedéshez, a pedagógushoz való viszonyához a gyermek számára az elsődleges modell családi közössége, otthoni viszonyulásai nyújtanak.

A dolgozat célja feltárni, hogy mennyiben határozza meg a gyermeknek az osztályközösségbe való beilleszkedését, társaihoz fűződő viszonyát a család pedagógiai légköre, a szülőkkel és a testvérekkel kialakított érzelmi kapcsolatainak minősége.

A tanár, az osztályfőnök megismerheti tanulóit az iskolai oktatás keretei között a tanórákon, a tanulókkal folytatott beszélgetésekből. A családi háttérre fényt deríthet egy-egy családlátogatás. Mindezekon túl nagy segítséget jelenthet a pedagógus számára egy-egy vizsgálatsorozat: rajz, rövid írásbeli dolgozat, kérdőív - melyek elég világosan

feltárják a pedagógus előtt a tanuló családi légkörét, az ott kialakult interperszonális kapcsolatokat.

Dolgozatomban kiindulópontként a tanulói személyiség megismerését szolgáló ilyen vizsgálatstort állítottam.

Ez csak egyfajta lehetséges megközelítési mód. Az egyes családok társadalmi-, gazdasági-, szociális helyzetének ismerete, a szülőkkel folytatott beszélgetés elengedhetetlen a pontos kép megrajzolásához - ennek az anyagnak a feldolgozására, elemzésére később feltétlenül sor kerül.

Módszerek

A vizsgálatot Makón, a Széchenyi István Általános Iskola VII. B. osztályában végeztem. A vizsgálat anyaga három részből állt. Először egy rajzfeladatot kaptak a tanulók, mely "A mi családuk" címet viselte, második feladatuk "Hogyan él a mi családuk" címmel fogalmazás írása volt. Mindkét feladathoz Harsányi István instrukcióját használtam. Harmadik feladat egy általam összeállított tíz kérdéses kérdőív kitöltése volt. A kérdések a szabadidő eltöltésére, családi kapcsolatok felderítésére, osztályon belüli kapcsolatrendszerre, baráti körre vonatkoztak.

Kiinduló feltevésem az volt, hogy a gyermek családon belüli interperszonális kapcsolatai, az otthon látott és interiorizált magatartásminták befolyásolják a tanuló osztályközösségbe való beilleszkedését, társaihoz való viszonyának alakulá-

sát. A vizsgálatban 29 tanuló vett részt: 16 fiú és 13 leány.

A szülők foglalkozás szerinti megoszlása

<u>Foglalkozás</u>	<u>Apa</u>	<u>Anya</u>
ipari segédmunkás	9	9
ipari szakmunkás	6	1
mezőgazdasági dolgozó	13	7
alkalmazott	-	3
háztartásbeli	-	8

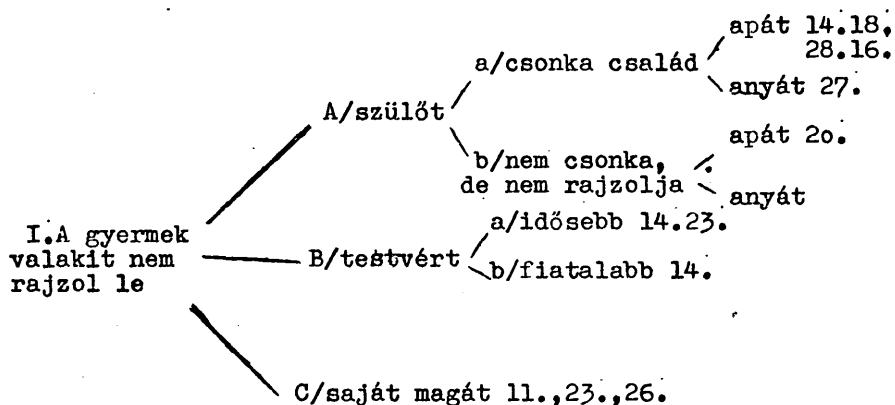
A vizsgálati anyag elemzése

Az értékelés, elemzés sorrendje igazodott az anyag felvételének sorrendjéhez. A családrajzoknál vizsgáltam azt, hogy

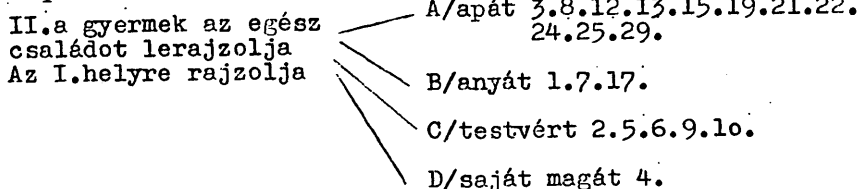
- elhagynak-e valakit, melyik családtagot,
- ki foglalja el a legelső helyet a rajzon, ki az, akit határozottan kiemel a tanuló,
- milyen az alakok lineáris kapcsolódása, hol helyezi el magát a tanuló.

Kilenc tanuló nem rajzolja le minden családtagját; ebből öt valóban csonka családban élő gyermek, sa különváltan élő szülő nem kap helyet a rajzon. /Egy gyermek édesanyja, egynek édesapja halott./ Egy tanuló testvérei közül nem rajzol le többet, nem csak a már távollévőket, de az otthon élőket sem mind./14./ A nem csonka családban élők közül egy tanuló nem rajzolja le édesapját /20./, egy tanuló idősebb testvérét /23./, s három tanuló hagyja el magát a rajzról. /11., 23., 26./

Tehát a családot hiányosan rajzoló tanulók családrajzainak lineáris kapcsolódása és az első helyre preferált személyiség e rajzokon a következő:

A család minden tagját lerajzoló husz tanuló több mint 50%-a globálisan pozitívnak értékelhető rajzot készített; melyen az apa foglalja el az első helyet, majd életkor szerint következnek a család tagjai, a tanuló saját magát a koránál fogva öt megillető, illetve a legutolsó helyre rajzolja. Három tanulónál - 15% - figyelhető meg az anya első helyre való kiemelése. A tanulók 25%-a rajzolja első helyre valamelyik testvérét, érzékeltetve ezzel, hogy elsősorban a családon belül a hasonló koru, helyzetű tagokkal van mélyebb érzelmi kapcsolatuk.

A rajzok csoportosítása /hiányos, teljes, csenka-család, teljes család, 1.helyre preferált személy, lineáris kapcsolódás/ után azt vizsgáltam, hogy a fogalmazások és a kérdőív kérdéseire adott válaszok alapján az egyes tanulóknak:

- 1./ milyen a családhoz való viszonyuk: hogyan élik át az aktuális családi helyzetet /pozitívan, ambivalensen, közömbösen/, szüleikkel közös programot szerveznek-e, milyen mértékben vesznek részt a házimunkában?
- 2./ milyen a szülőkhöz való viszonyuk? Külön bontásban apához, anyához /pozitív, negatív, közömbös/. Adott helyzetben /kérdőív 6. kérdése/ választja-e szüleit vagy nem?
- 3./ milyen a kapcsolatuk testvéreikkel? Hogyan említik őket a fogalmazásban: pozitívan, negatívan vagy közömbösen? Adott esetben /kérdőív 6. kérdése/ választják-e őket?
- 4./ van-e valamilyen észrevételük a család szociális, gazdasági állapotával kapcsolatban? Megelégedettséget, hiányérzetet vagy semlegességet tükröznek-e a fogalmazások?
- 5./ egyéni céljaikban, további elképzeléseikben az adott családi viszonyokhoz hasonló családot szeretnének-e maguknak, vagy attól teljesen eltérőt, illetve nincs véleményük ezzel kapcsolatban?

1./ Az aktuális családi helyzetet pozitívan átélők legtöbbször a közös tevékenységet, az egymás dolgai iránt való érdeklődést, segítségnyújtást hangsúlyozzák. Jellemző a nyu-

godt légkör, a szülők, a testvérek pozitív említése.

/21./ "Nálunk édesapám a családfő. Foglalkozása szijgyártó, 37 éves. Vele sokat lehet viccelődni. Nagyon szeret mesélni történeteket az ő gyermekkoráról. Sokat szeret beszélni. Jól megértjük egymást vele mind a hárman. Otthon a háztartásban is szokott segíteni. A kertben a vetemények szép sorban vannak elvetve. A melléképületet is szép rendbe tettük már. Édesanyám műszaki adminisztrátor, 35 éves. Ő végzi el a háztartásban lévő munkákat. Mindannyiunkra mos, főz, takarít, vasal. A lakásunk mindig tiszta és nagy rend van. Délután 5 órakor érkezik haza a munkahelyéről. És még ezután is fáradtan dolgozik. Ezeket mind értünk teszi. A testvérem még óvodás. Ő 5 éves.... Most egy baleset érte és ezért gondosan vigyázunk rá és ápoljuk őt. ... Otthon sokat szoktam édesanyámnak segíteni."

/16./ "... Mi a kerti munkától a takarításig mindent együtt végzünk. Így bőven van ideje mindenkinek a pihenésre. ... Ha a családban valakinek problémája van, azt együtt oldjuk meg, de ilyenek ritkán adódnak..."

Tíz tanuló fogalmazása tükrözi az aktuális családi helyzet pozitív átélését. Közülük csak négyen említik a szabadidő tevékenységek között, hogy szüleikkel közös programot szoktak szervezni, kilencen rendszeresen segítenek a háztartásban. Adott helyzetben hárman választják apjukat, öten anyjukat, ketten testvérüket. Heten fejezik ki megelégedettségüket a család gazdasági helyzetével kapcsolatban, nyolcan emelik ki határozottan,

hogy felnőtt korukban ilyen családot szeretnének.

Két tanuló éli át negatívan az aktuális családi helyzetet: 28.- /lásd később/ - az apa alkoholizmusa miatt fél éve különváltan élő szülők gyermeke. A negatívumok elsősorban a fél év előtti állapotokra vonatkoznak. A másik fogalmazásban a szülői kapcsolat hiánya, a gazdasági kényszer, a házimunkába való erőteljes bevonás szerepel okként.

/20./" ...Apukámék a tanyán élnek, én meg a testvérem Makón élünk. Amikor a testvérem hazajön, nagyon el van fáradva, neki sincs /valószínűleg: kedve/ kimenni a tanyára. Én napközis voltam, addig jó volt, de most már nem olyan jó, ki kell járni minden nap a tanyára és ott etetni kell a jószágokat. Van olyan, hogy néha elmegyek a barátomhoz és ott játszunk. Apukámék dolgoznak a földön. Így rosszabb az életem."

Családrajza hiányos, apját nem rajzolja le, adott helyzetben sem szüleit, sem testvérét nem választja.

Az aktuális családi helyzet ambivalens átélése figyelhető meg tizennégy tanulónál azokban a fogalmazásokban, ahol a pozitívumok mellett valamelyik szülőt, vagy testvért negatívan említik a tanulók, illetve a családtagok pozitív említése mellett a család gazdasági helyzetével kapcsolatban hiányérzetet tükröznek írásaik, vagy egyéni céljaikban nem ilyen családot képzelnek el maguknak.

/15./" A mi családjunk jól él. Néha apu iszik. Nekem megadnak mindent, amire nekem szükségem van. Édesanyám

sokat dolgozik. Énnekem is sokat kell dolgozni. Például, ha hazamegyek az iskolából, nekem kell megetetni a jószágot. Ha szünet van, sokat kell a földben dolgozni. De azért játszani is jut idő... Az én szüleim között néha jó, néha rossz a kapcsolat. Majd az én családomban nem szerethék annyit dolgozni, hanem abban a szakmában, amelyiket megtanulom."

Ez a fogalmazás, mint a legtöbb, rávilágít arra, hogy a gyermekeket nagyon erősen bevonják a házi-, mezőgazdasági munkákba. A szabadidő-tevékenységek között huszonkét tanuló említette ezt külön, kilencen pedig gyakoriságát tekintve első helyre rangsorolták.

2./ Az apát negatívan említő tanulók /1., 5., 6., 15., 28./ elsősorban az apa iszákosságára panaszkodnak. Előfordul, hogy az apa meg sem próbálja enyhíteni felesége második műszakbeli terheit, sőt még tetézi azt. Negatív érzelmeket vált ki a tanulókból az egyéni vágyaival, törekvéseivel való éles szembe-
szegülés.

/5./ "...Sajnos, nálunk az a probléma, hogy apu nem akar sehova engedni... Apu mindig azt mondja, hogy folyton csavargok. Nem hiszi el, hogy oda mindig mennem kell. Ezek a különböző szakkörök. Pedig semmi oka nem lehet, ... hisz minden nap én végzem el a házkörüli munkát. Édesapám gyakran iszik, s mikor hazajön, gyakran veszekszik édesanyámmal. Ilyenkor én és a testvérem nagyon félünk."

/1./ "... Édesanyám mikor hazaér, újra elkezd főzni, mert

amit délben főz, azt édesapám este nem eszi meg, mert az nem friss étel és azt mondja, hogy maradék. Szinte minden héten ez nálunk a probléma."

E tanulók közül egy rajzolja első helyre édesapját /15./, egy édesanyját /1./, kettő testvérét /5.6./ és egy saját magát /28./. Ugyanakkor adott helyzetben hárman választják apjukat /15., 1., 5./

Az apát pozitívan említi tizenegy tanuló, közülük nyolcan adott helyzetben választják is és heten első helyre rajzolják. Az apához fűződő jó kapcsolat indokainál a megértés, segítségnyújtás mellett többen hangsúlyozzák a negatívumok hiányát: "nem iszik, nem veszekszik".

Édesanyját tizenhét tanuló említi pozitívan, közülük tizenhárman választják adott helyzetben és öten rajzolják első helyre.

Motivumaik: a szülői szeretet, gondoskodás, megértés, problémákkal segítségért hozzá lehet fordulni, nem kivételez a testvérekkel, támogatja gyermeke terveit, közös program, sokat dolgozik, nagyszerűen vezeti a háztartást. Azoknál a gyermekeknél, akik apjukat negatívan említik, megfigyelhető az anyával való kapcsolat kiemelése, illetve végkövetkeztetésként a szülői gondoskodás hangsúlyozása.

/1./"Anyuék sokat törődnek velünk, de vasárnap el is beszélgetünk. Mindenki beszámol valamiről. Mikor nekünk az iskolában szünet van, a szüleim is úgy inté-

zik, hogy ők is otthon legyenek velünk."

/5./" Édesanyámmal a legjobban megértjük egymást. Különben nagyon jó a család."

Két tanuló említ negatívumokat édesanyjával kapcsolatban: a szülői szeretetet hiányolja /2./, gyakori a nézeteltérés a sűrű mozilátogatás miatt /18./.

3./ Minden tanuló, aki nem egyedüli gyermek, említést tesz testvéréről. A már felnőtt testvérek követendő példája, segítségnyújtásuk, a kisebbekről való gondoskodás, együttes játék, megértés, kölcsönös szeretet tükröződik leggyakrabban.

/1./" A testvéremmel jól megértjük egymást és igyekszünk segíteni szüleinknek!"

/19./" Nagyon szeretem a testvéreimet. Nagyon szívesen foglalkozom velük. Nyáron kirándulni megyünk."

Két tanuló tesz negatív említést testvérére. Az egyik 18 éves fiutestvérére panaszskodik: "... de az nagyon bánt /áthuzva:ver/ engem." Ezt a testvérét nem is rajzolja le /23./. A másik tanuló /2./ mintha tehernek érezné a családi munkamegosztásból reá háruló feladatokat, hogy öccsét neki kell óvodába vinnie. Valószínűleg kevesebb figyelem fordul most felé a családban, ezért panaszskodik az anyai szeretet hiányára is. Testvérét rajzolja első helyre, saját magát édesapja mellé.

4./ A család szociális, gazdasági állapotával a tanulók több mint 50%-a foglalkozik. Megelégedettek azok, akik úgy érzik,

hogy a családi költségvetésből rájuk is megfelelő mennyiség jut és nem okoz gondot egy-egy kérésük teljesítése, illetve jó lakáskörülményeiket - új ház, külön szoba - hangsúlyozzák. Kilenc tanuló tartozik ebbe a csoportba.

/11./"... nem rég épült ház. Igényünk szerint külön szoba van a gyerekeknek és a szülőknek."

/24./" A mi családjunk jól él és jó anyagi körülmények között él. Nekem és testvéremnek mindent megadnak, amire szükségünk van."

A hiányérzetet tükröző fogalmazásokban a rossz lakáskörülményeket, a szülők alacsony keresetét írják le, vagy anyagi okok miatt nem kaphatnak meg mindent, amire, úgy érzik, szükségük lenne. /Öt tanuló/

/14./"A mi családjunkban csak egy baj van, a lakásunk nagyon kicsi, nincs udvarunk. ... Hiába dolgozik a két bátyám, ha nincs helyünk... Anyukám se keres olyan sok pénzt."

/6./"... amikor kérek tőle /apától/ valamit, szokta azt is mondani, hogy mindig csak az a pénz... ha kérek édesanyámtól pénzt, nem szívesen ad, mert azt hiszi, hogy valami bazárra költöm. Pedig én nem."

Két tanuló kényszernek érzi a szülők foglalkozásából, a családi munkamegosztásból következően rájuk háruló terheket:

/25./"... A szüleim korán kelnek, mert mennek dolgozni, és nekem is fel kell kelnem, már övelük, hogy segítsek, mert sok a háziállat és azokat meg kell etetni. Reggelit készíteni kell, mert már hét órakor nincsenek otthon. És a kishugomat el kell vinnem az óvodába...

Délutánra is van dolgom, és azt el kell végezni, mert a szüleim nagyon későn jönnek haza."

5./ Nyolc tanuló vall arról, hogy jelenlegi körülményeikhez hasonló családot szeretne magának. Közülük hatnál volt megfigyelhető az aktuális családi helyzet pozitív átélése, kettő pedig szüleiket, testvéreiket pozitívan említették.

A változtatás szándékát tükröző tíz dolgozat megegyezően rávilágít arra, hogy melyek azok a vonások, amiket jelenlegi családi életükből hiányolnak, illetve nem tartanak megfelelőnek. A következőket akarják megvalósítani: nyugodt családi élet, az apa ne járjon kocsmába, legyen meg az összhang a szülők és a testvérek között, a gyermeket jobban nevelni, részére hasznos játékokat venni, biztosítani szórakozását, önállóságát, ne kelljen ennyit dolgozni, tanyáról városba költözni.

Megnézve az egyes tanulók családdal kapcsolatos pozitív megnyilvánulásainak számát, a következő képet kapjuk:

Első csoport: egyértelműen pozitívan értékelik családi életüket, és a legtöbb pozitív véleményt, szavazatot adják a következő tanulók /a szavazatok csökkenő sorrendjében/ 19., 7., 24., 26., 10., 11., 16., 21., 29., 4., 22., 27., 13.

Második csoport: pozitív szavazatot adnak a családra, de majd saját életükben, jövőjükben nem így képzelik el a család életét, azon mindenképpen változtatni akarnak, illetve negatívumok is szerepelnek: 1., 6., 5., 15., 14., 28., 12., 8., 23.,

2., 20.

Harmadik csoport: nincs pozitív megnyilvánulásuk a családdal kapcsolatban a következő tanulóknak: 3., 17., 18., 25.

"Az ember, a tanuló társas, közösségi lény. Azok a közösségek, amelyekben élete kialakul és fejlődik, elsősorban a családi és az iskolai /gyermekotthoni, kollégiumi/ közösségek, az utóbbiak közül is elsősorban az osztályközösségek". /HARSÁNYI/

A következő lépésben azt vizsgáltam, hogy az egyes tanulók hogyan viszonyulnak osztálytársaikhoz, az osztály tanulói hogyan reagálnak erre a viszonyulásra: egyoldaluan, kölcsönösen vagy közömbösen. Milyen az osztályban az adott időpontban a közösségi kapcsolatok rendszere? Észlelhető-e valamilyen összefüggés az egyes tanulók családi viszonyulásai és az osztályközösségben elfoglalt helyük között?

A tanulóknak három különböző, a rokonszereni választást vizsgáló kérdésre kellett válaszolniuk. A kérdőív 3., 8., 9., kérdéseire. Az adatok kimutatásszerű összegzésében segítő matrix táblázatot a gyermekek családdal kapcsolatos pozitív megnyilvánulásainak sorrendjében vettem fel.

Nem kapott társaitól szavazatot egy tanuló 28. - második csoport. Egy szavazatot kapott 9., 26., 29. - első csoport, 8. - második csoport. A legtöbb szavazatot kapott tanulók: 21. - első csoport, 1., 5. - második csoport.

Az osztályban nincs kölcsönös kapcsolata a következő tanulóknak: 4., 29. - első csoport, 8., 28. - második csoport.

A legtöbb kölcsönös kapcsolata van a következő tanulóknak: 11.,

21., 27. - első csoport, 1., 2., 5. - második csoport.

A szociogram megrajzolásakor látható, hogy a kölcsönösségi kapcsolatok rendszerében az osztály két központu, széles peremű alakzatot mutat. A két élesen elkülönülő csoport /lányok, fiuk - ez lehet életkori sajátosság is/ középpontjait egy szorosán összefonódó, zárt, sűrű öttagu baráti csoport, illetve egy taghoz kapcsolódó baráti lánc alkotja.

Megfigyelhetők ezen kívül a zárt alakzatokkal össze nem kapcsolódó párok és magányosak. A két zárt alakzat között kölcsönös kapcsolat nincs.

Az így kapott eredményből levonható következtetések csak azzal a megszorítással érvényesek, hogy a szociogramban az osztályon belüli interperszonális kapcsolatok plasztikusan ábrázoltak, az adott osztály közösségi helyzetének keresztmetszetét adják ugyan, de a kapcsolatok valódi tartalmára, a motivációs alapra ezzel még nem derült fény.

/Szociogramot lásd a dolgozat végén/

További vizsgálatok szükségesek a választások indítékainak, a motivumoknak a feltárására, a tulajdonképpeni miérték megválaszolására.

Mégis, ha csak a kapott adataink birtokában megnézzük például az osztályban kölcsönösségi kapcsolattal nem rendelkező, társaitól egyetlen szavazatot nem kapó 28. tanuló anyagát, a következőket látjuk:

A rajzon nincs semmi kapcsolat a két alak között, megdöbbenő

az anya alakjának kidolgozatlansága, kéz-, arcnélkülisége. Ugyanakkor fogalmazásából az derül ki, hogy a gyermeknek egyedül anyjával van bizonyos érzelmi kapcsolata, apjától elváltan élnek, de róla, az együtt töltött időről, apjával való kapcsolatáról csak negatívumokat említ: "Mig apukámmal laktunk, minden napunk nyugtalan volt. Rendes, nyugodt családi életet nem éltünk sohasem." Nincs különösebb kapcsolata a családból már kikerült, új családot alapított két testvérével sem. Jövőbeni családi életét másképpen képzei el: "Én, ha nagy leszek, nem szeretnék ilyen életet élni. Nyugodt családi életet szeretnék. Egy családot szeretnék, azt rendesen felnevelni." Félévi tanulmányi eredményei 3-4, gyermekgondozó szeretne lenni, példaképe egyik tanára. A szabadidő eltöltésének módjainál felsorolt tíz lehetőség közül csak hármat választ, ez is mind magányos foglalkozás: olvasás, kézimunka, TV nézés. Osztálytársai közül ötre adja le szavazatát /19., 16., 1., 5., 2./, ezek valószínűleg a legnépszerűbb tanulók, de egyikük sem választja őt.

Mig az előbbi, szintén csonka családból kikerült tanulónál elszigetelődést figyelhetünk meg, ezzel ellentétes a 27. tanuló osztályon belüli helyzete. A fiuk csoportjának központi tagja, öt tanulóval van kölcsönös kapcsolata, társaitól hét szavazatot kap.

Édesapjával kettesben élő fiu, édesanyja meghalt. A rajzon az apa első helyre állítása, a két alak nagyfoku hasonlósága, azonos testtartása mutatja a fiu teljes érzelmi azonosulását apjával.

Fogalmazásából is kiderül, hogy édesapjával jól megértik egymást, erős érzelmi szálak fűzik az otthonról elkerült két testvéréhez, egyikkel igen jó a kapcsolata, a másikkal azonban még találkozni sem tud:"A nevelőszülője a nevére vette a nővéremet, vagyis örökbe fogadta. És ezért a nevelőszülője nem engedi, hogy találkozzak vele és beszéljek vele. Egyszer találkoztam vele és ezért összevesztünk a nevelőszüleivel." Apjáról, testvéreiről pozitívan nyilatkozik, adott helyzetben választja őket. Szobafestő szeretne lenni, tanulmányi eredménye 3-4 között mozog, szabadidejét a TV nézés, házimunka és a barátokkal való csavargás, program tölti ki. Példaképe nincs. Ennél a tanulónál tehát más vonatkozásban kimutatható ugyan a csonka családban nevelődés hátránya, de az erős érzelmi kötődés apjához, testvéreihez úgy látszik, biztos alapot nyújt a társaival való kapcsolatok kialakításához.

Összegzés

A kapott adatok birtokában teljes biztonsággal ugyan nem állítható, de valószínűsíthető a tanulók családon belüli interperszonális kapcsolatai és az osztályon belüli társas közösségi helyzetük közötti szoros összefüggés.

További vizsgálat szükséges: először a példának felhozott két tanulóhoz hasonlóan az osztály többi tagja helyzetének elemzéséhez, majd e kép további pontosításához a pusztán számszerű adatokon túl a családon belüli interperszonális kapcsolatok minőségének vizsgálata /a társadalmi, szociális háttér meghatározó ereje/, a tanulók osztályon belüli kölcsönösségi választásai indítékainak feltárásához.

Melléklet

Kérdőív

1.Név:

2. Mit szoktál csinálni szabadidőben? A felsorolt válaszok közül a megfelelőt húzd alá és gyakoriság szerint számozd meg!

moziba járni

kézimunkázni

sportolni

barátokkal csavarogni

TV-t nézni

szülőkkel közös programot szervezni

kirándulni

unatkozni

olvasni

házimunkában segíteni

egyéb:

3. Képzeld el, hogy társadalmi munkán vagytok az osztállyal! Munkacsapatot kell szervezned! Kit vennél be a csapat tagjai közé?

4. Mi szeretnél lenni? Miért?

5. Szüleidnek mi a véleménye a választásodról?

6. Ha 3 személyes beutalót kapnál a Balaton mellé egy üdülőbe, kit vinnél magaddal?

7. Kihez szeretnél hasonló lenni, kit szeretnél követni?
Ki a példaképed, eszményképed?

8. Ha az osztály tanulmányi, ügyességi vetélkedőn venne részt, kivel szeretnél egy csoportba kerülni?

9. Kirándulást szervezhetsz. Kit vinnél magaddal osztálytársaid, és kit tanáraid közül?
10. Ha otthon születésnapod alkalmával összejövetelet rendezhetnél, szüleid kit hívnának meg rá?

Jelölések

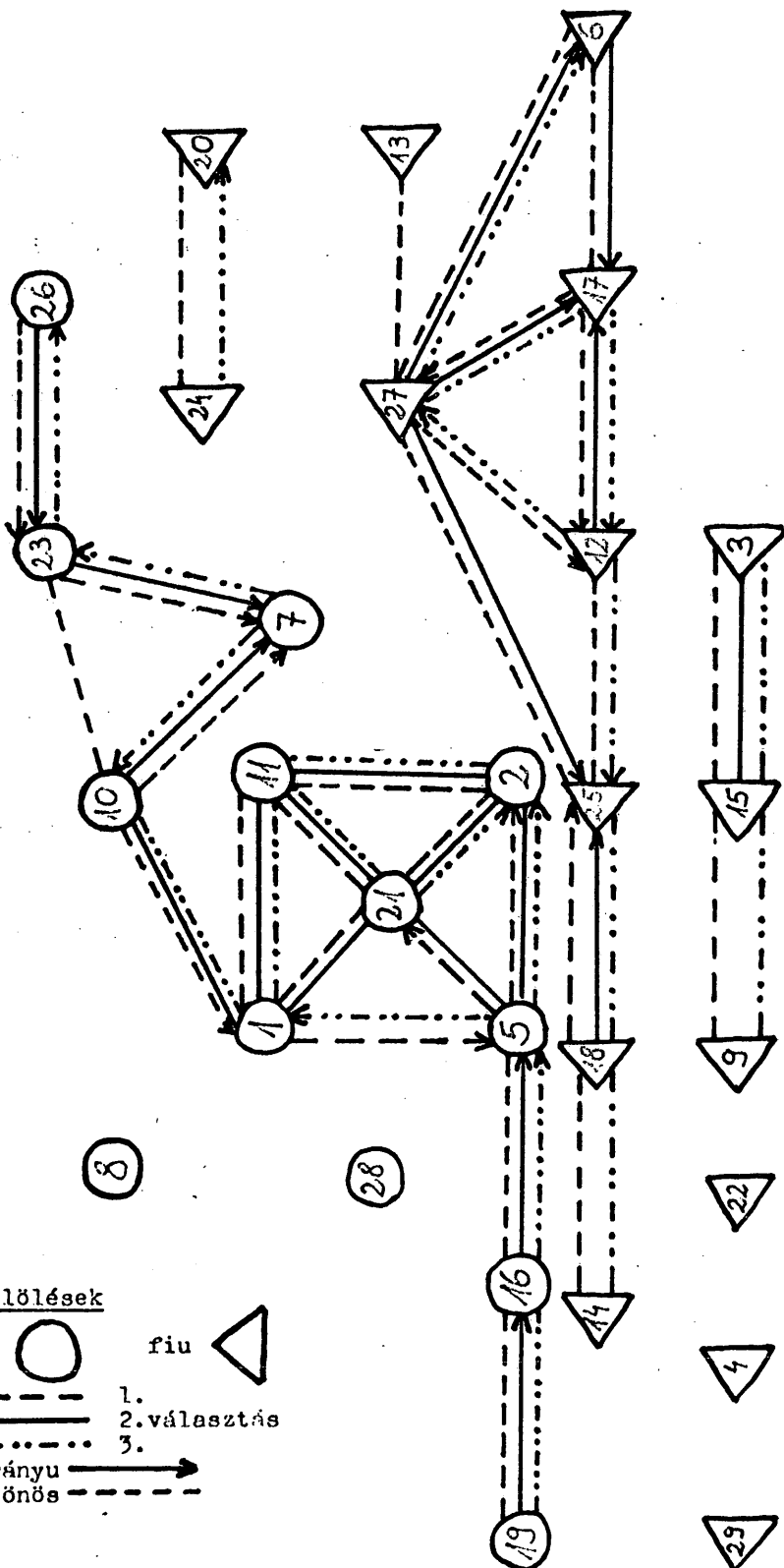
leány

fiú

- 1.
- === 2. választás
- ... 3.
- egyirányu
- kölcsönös

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Dobos László: Tanulóink közösségi magatartásának családi bázisáról /Ped.Szle.1969.7-8 sz./
2. Dr. Duró Lajos: A személyiség szociometriai vizsgálatának módszertani problémái
/Acta Universitatis Szegediensis 13./
3. Harsányi István: A tanulók személyiségdinamikájának feltárása osztályfőnöki írásbeli dolgozatok segítségével /MTA Pszich.Tanulm, 1966.IX./
4. Harsányi István: A tanulók megismerése
/Tankönyvkiadó Bp., 1971.37.o./
5. Harsányi István: Az iskolai nevelés pszichológus szemmel
/Tankönyvkiadó Bp., 1972.
6. Kulcsár Kálmán: Az ember és társadalmi környezete
/Gondolat Kiadó 1969./
7. Lantosyné, Dr. Dabas Erzsébet: A felbomló család gyermeke
/Akad.Kiadó 1965./
8. Mérei Ferenc: Szociometriai és csop.dinamikai kutatási módszerek az ifj.szoc.-ban
/Ifj.Kiad.1970./